

סתימת הגולל על המחשבה המצרית

מאת נ. ריג'ואן

יש בשמו של ספר זה משום קנה-מידה לאותה מיליטריזציה כמעט מוחלטת של המחשבה והתרבות המצריות, אשר הוגשמה במשך השנים המעטות של שלטון "מועצת-השלטון" הצבאית. ממבט-ראשון, לפי שמו, מתכוון כאילו הספר לאיוו "מהפכה מחשבתית" בלתי-תלויה במצרים, או בעולם כולו — אולם תוכנו של הספר מוכיח, כי אין בו יותר מאשר סקירה-מסכמת על פעלם של צבא-מצרים ושל קציניו ב-

שדות העתונאות, הפיוט, כתיבת-הסיפורים, השידור והתרגום. הספר מתכוון להוכיח, כי מהפכה תרבותית ליותה את המהפכה הצבאית. ודומה כי המחבר — שהוא עצמו משמש כעורכם של כתיבי-עת צבאיים אחדים — מעשה-שגרה-עתונאי — התאים למלאכה זו תכלית התאמה. הוא הוציא מתחת ידו כרך נפוח-מליצה חגיגית, כתוב תוך אריכות-לשון מופרות ב-יותר, אשר כל ערכו טמון ברשימת כתיבי-העת, ה-ספרים והמחברים אשר הוא מכיל. אכן, מבחינה זו גודע לו ענין לא-קטן לחוקרים המבקשים להכיר את מצרים-של-עבד-אנג-נאצר. אחדים מן העובדות וה-מספרים שבספר, יש בהם כדי להעמידנו על מהות הדברים שהתרחשו-והולכו בתוככי תרבותה של מצ-רים במשך ארבעת השנים האחרונות. בפתח הפרק הראשון — "העתונות" — מופיעה ציטטה מדברי הינדנבורג, האומרת כי ההשתקפות הנאמנה ביותר של ערכו של צבא אינה בכמותו, או בטיב חימושו, וכן לא באורחי-האימוץ הנהוגים בו ואפילו לא ב-איכות אנשיו — כי אם בעתוננים ובכתיבי-העת המוציאים על ידו! פרק זה מכיל רשימה-מתארת, מפורטת — ומדהמת באמת — של למעלה מעשרים כתיבי-עת היוצאים-לאור ע"י כוחות-ההמונינים של מצרים.

לצד אחדים מפרסומים אלה — אשר תכיפות הופעתם שונה, החל בפעם לשבועיים וגמור בפעם לשישה חדשים — קיימים מדורי הוצאת-ספרים, המוציאים ספרים ברוחי-זמן קבועים פחות-א-יותר, וממציאים אותם לחותמיהם של כתיבי-עת אלה ללא

נוסף על כך קיימים כלי-מבטא עצמאיים לכל אחד מהחילות והזרועות: — חיל-התותחנים, חיל-האוויר, חיל-הרגלים, חיל-הפרשים (כיום, למעשה,

גייסות-השריון), חיל-ההנדסה, הקשר, חיל-הספר ה-מדברי, "כוחות-הבטחון", חיל-האספקה והחימוש, חיל-הרפואה, חיל-התובלה, תעשית-החימוש, הצי ומשמר-החופים. כתבי-עת נוסף — "מצרים והסודך"

— הוצא לכתחילה על-ידי הכוחות המצריים שחנו בסודן, והוא מוסיף להופיע גם עתה, אף שכוחות מצריים אינם מצויים עוד באותה ארץ! «כלי-המבטא של בית-הספר למנהלה-צבאית» ו«כלי-המבטא של מחלקת החינוך והתרבות לצבא» מסיימים רשימה ארוכה ורבת-רושם זו.

לסיום פרק זה על «העתונות» — התופס כשליש מן הכרך כולו — צירף המחבר רשימה מפורטת של כתבי-עת, שאמנם אינם מקצועיים-צבאיים לפי אופי-ם, אך הם נערכים ומכוונים ע"י קציני צבא. על אלה נמנים ה«ריסאלה-אל-ג'ידה» («האגרת החדשה»), אשר תפסה את מקומה של ה«ריסאלה», כתב-עת שבמשך כשני מניינים-שנים היה מתמרורי-הדרך ה-בולטים במחשבה המצרית והערבית, ועתה שבק-חיים-לכל-חי, «השקפת-הרדיו», «את-תרורה» (ה-מהפכה); «את-תחדיר» («השחרור»); והעתון היומי «אל-גומהורית» («הרפובליקה»). קציני-צבא בעלי דרגות גבוהות מנהלים את המחלקות לצנזורה של העתונות ולתעמולה, וכן את בית-ההוצאה של הצבא עצמו, «דאר-את-תחדיר» («הוצאת-השחרור»). כל הפעולות הללו מבוצעות ע"י «מחלקת-העתונות» ה-מיוחדת של הצבא, אשר הוקמה על-מנת «לקרב אהדדי את העם והצבא, אשר עד אז היו מרוחקים כאותם שני קטבים».

רב-התכלית ביותר, המצוי בידה של מדינה... באם מנצחים עליו מוחות חושבים, ובאם מכוונת אותו ידים נאמנות — מדברי אדולף היטלר.

בפרק זה משולב פרק-משנה בשם «הגרמנים והרדיו», שתוכנו כמעט על טהרת הציטטין מתוך «מלחמתי» להיטלר, ומתוך מאמרי גבלס ומוסוליני. פרק זה מקושט בתמונתו של המחבר, אשר היה פעיל במקצוע זה בעבר ומוסיף להיות פעיל בו כיום.

את חיבורו מסיים מחמוד איסא בפרק על «כתיב-בה ותרגום». לאחר השמעת שבחים קולניים ליבול מאמציו הספרותיים של עבד-אני-נאצר בעצמו-רוב-כבודו, הוא מביא רשימה ביבליוגרפית מאלפת של פרסומיו-הוא — במנין שלושים וחמישה כרכים — החל ב«מפגש עם אלוהים» (אוסף סיפורים קצרים), המשך ב«הסוס במלחמה ובשלום», ו«יומן-מלחמה פלסטינאי» וגמור ב«נפט במזרח-התיכון» ומערכוני-רדיו.

אין מנוס מכך כי הקריאה ב«את-תורה אל-פכ-ריה» תהיה חוויה מדכדכת לכל אלה המכירים את מורשתה התרבותית של מצרים, והישיגיה הספרותיים בעבר: הקריאה בכרך זה מעוררת רושם, שיותר מכל דבר אחר דומה הספר למעין הספד על המחשבה המצרית בת-זמננו.

בפרק שלו על «השירה» — התופס שליש נוסף מן הספר — סוקר איסא את פרי רוחם של הפייטנים-הקצינים — וקובע כי «לכל אחד מחילות-הצבא יש עתה הזכות להתגאות בפייטן משלו; פייטן התות-חנים, פייטן חיל-ההנדסה, משורר-משורר לחיל-האוויר, לרגלים, לחיל-הפרשים», וכן הלאה. מצוי אפילו משוררם של הנספחים-הצבאיים: הלא-הוא «הפייטן ברוך-הכשרון» הקולונל כמאל-אל-הנאוי, מי שהיה הנספח-הצבאי בבגדד, אשר נמלט מסכנת מאסר ועמידה בפני משפט — שעה שהשלטונות העירקיים גילו את תכניות הרציחה אשר הוא טיפחן, «הסתדר» הוא להיות בקהיר.

הפרק על «ספרות יפה» סוקר את פרי-עבודתם של קציני הצבא הפעילים בשדות הסיפורי-הקצר והרומן. בעקבותיו בא פרק המגולל את פרשת פעי-לותו של הצבא בתחום שידורי-האלחוט. בפתחו של פרק זה מצוטטת אמרה זו: — «האלחוט הוא הנשק